

УДК 811.11+81'322.6+81'42

МОВЛЕННЄВІ АКТИ ЗГОДИ ТА НЕЗГОДИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ БІЗНЕС-ДИСКУРСІ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Юмрукуз А. А.

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

У статті розглянуто функціонально-структурні особливості мовленнєвих актів згоди та незгоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі у контексті зв'язку з ініціальним мовленнєвим актом / ходом. Виявлено тип зв'язку репліки-стимулу та репліки-реакції згоди / незгоди і встановлено функціональну обумовленість реакції згоди / незгоди прагматикою попередньої репліки.

Ключові слова: мовленнєвий акт згоди, мовленнєвий акт незгоди, англійськомовний діалогічний бізнес-дискурс, репліка-стимул, репліка-реакція.

Юмрукуз А. А. Речевые акты согласия и несогласия в англоязычном диалогическом бизнес-дискурсе: функционально-структурные особенности. В статье рассматриваются функционально-структурные особенности речевых актов согласия и несогласия в англоязычном диалогическом бизнес-дискурсе в контексте связи с инициальным речевым актом / ходом. Определен тип связи реплики-стимула и реплики-реакции согласия / несогласия и установлено функциональную обусловленность реакции согласия / несогласия прагматикой предыдущей реплики.

Ключевые слова: речевой акт согласия, речевой акт несогласия, англоязычный диалогический бизнес-дискурс, реплика-стимул, реплика-реакция.

Yumrukuz A. A. Speech acts of agreement / disagreement in English business-discourse: functional and structural specifics. The article focuses on the problem of functional and structural peculiarities of the agreement and disagreement speech act in English dialogical business-discourse. The author argues that these speech acts are closely connected with the initial part of the discourse (which is structurally the first-pair part of the adjacency pair), and it is this part that determines their functional and structural specifics. On the other hand, the functions and structure of agreement / disagreement speech acts is greatly influenced by the pragmatics of the discourse – its regulating, conventional nature alongside with its dialogical character. Based on the results of experimental study, the author determines the types of the first-pair and the second-pair parts relationship, that is speech act of agreement / disagreement and the initial utterance. Accordingly, three types of reaction were found out – agreement / disagreement to perform some action, agreement / disagreement concerning some judgment and verifying / declining the factual information. It was proved in the course of study that agreement / disagreement may arise in the discourse as a reaction to a previous part directly, to a previous part interrupted by another part and to a whole block (sequence of parts). Structural specifics of the speech act of agreement differs in quantitative terms from that of disagreement which may be explained by the desire to eliminate the negative influence of disagreement and to maintain cooperative business communication.

Key words: speech act of agreement, speech act of disagreement, English dialogical business-discourse, first-pair part, second-pair part.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Поширення англійської у світі, визнання її мовою лінгва франка у бізнес-комунікації, а також посилені інтерес лінгвістів до питань прагматики спілкування, мовних засобів забезпечення ефективної інтеракції, зокрема, у сфері бізнесу, визначають нагальність дослідження як функціональної, так і структурної специфіки різних дискурсивних одиниць. Зважаючи на те, що глобальною метою будь-якого діалогічного бізнес-дискурсу є згода, а незгода створює перешкоди на шляху до взаємопорозуміння між комунікантами, функціонально-структурні особливості мовленнєвих актів згоди / незгоди у бізнес-дискурсі потребують уважного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наукових працях неодноразово висвітлювалися різноманітні аспекти дослідження категорії згоди та незгоди і її реалізації у мовленні. Зокрема, піднімалися питання категоріальної віднесеності згоди та незгоди – а саме, чи слід відносити згоду та незгоду до єдиної категорії констатності з урахуванням наявності проміжних значень часткової згоди/незгоди, чи до різних з оглядом на їхню протилежну прагматичну спрямованість (І. В. Галактіонова, Н. К. Войцехівська).

У мовленні категорія згоди / незгоди реалізується у мовленнєвих актах згоди / незгоди. Зважаючи на те, що в діалогічному дискурсі згода та незгода є реакцією, мовленнєві акти згоди / незгоди розглядаються як інтеракціональні за своєю сутністю – акти акт вербальної інтеракції представників бізнес-спільноти, ілокутивним призначенням яких є маркувати висловлення співрозмовника як таке, що відповідає / не відповідає дійсності, інтер-

есам або можливостям мовця [3]. Тому з функціональної точки зору, мовленнєві акти згоди / незгоди в наукових працях описуються як реакції на ініціальні мовленнєві акти, а зі структурної – як репліки-реакції на відповідні стимули. Так, відповідно до характеру ініціальної частини дослідниками виділено мовленнєві акти констативно-орієнтованої (реакція на констатацію факту) та імпозитивно-орієнтованої згоди / незгоди (реакція на пропозицію щодо дії) [1].

Згідно з прагматичною спрямованістю мовленнєвих актів згоди/ незгоди вченими запропоновані також різні класифікації комунікативно-прагматичних смислів згоди та незгоди, такі як згода-схвалення, згода-підтримка, незгода-відмова, незгода-погроза та інші (М. К. Любимова, І. М. Рудик, О. М. Ружникова, Т. В. Шуміло). Певні інтенціональні смисли повної та часткової згоди / незгоди було виділено та описано на матеріалі дискурсі німецькомовних ділових переговорів та нарад (М. К. Любимова).

Чимало лінгвістичних праць присвячено опису лексико-граматичних особливостей реалізації згоди / незгоди в англійській мові, серед яких лексеми з контацією згоди / незгоди, відповідні комунікативи та інші (Н. В. Василина, І. М. Рудик, О. М. Ружникова).

Таким чином, як засвідчує аналіз останніх публікацій з даної проблематики, досить повно розкрито функціонально-прагматичну специфіку мовленнєвих актів згоди та описано їхні лексико-граматичні особливості. Але питання функціонально-структурної специфіки мовленнєвих актів згоди / незгоди як реактивних актів у їхньому зв'язку з ініціальними актами на матеріалі англійськомовного діалогічного бізнес-дискурсу є недостатньо розробленим, що зумовлює актуальність проведення такого дослідження.

Метою цієї роботи було описати функціональну та структурну специфіку мовленнєвих актів згоди / незгоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі у контексті зв'язку з ініціальною частиною.

Для досягнення поставленої мети було необхідним вирішення таких **завдань**: визначити тип зв'язку між висловлюваннями згоди / незгоди та ініціальним висловлюванням, описати комунікативно-прагматичну спрямованість реактивних мовленнєвих актів згоди / незгоди у досліджуваному дискурсі, проаналізувати структуру висловлювань згоди / незгоди у порівнянні зі структурою ініціального висловлювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріалом дослідження слугували 245 мовленнєвих актів згоди та 223 мовленнєвих актів незгоди, відібрані методом суцільної вибірки з текстів аудіо- та відеозаписів англійськомовних (американський варіант) ділових переговорів, нарад та зустрічей представників компаній приватного та державного секторів сфери торгівлі та надання послуг.

Діалогічний бізнес-дискурс належить до інституціонального дискурсу та характеризується чіткими статусно-рольовими відносинами, з одного боку. З іншого ж боку, діалогічність такого дискурсу позначається на певному наближенні його мови до розмовного. Крім того, дослідники вказують на сучасні тенденції до дерегламентації та деконвенціоналізації англійськомовного бізнес-дискурсу, що відображається на виборі мовних засобів усіх рівнів [2]. Як було вже зазначено, тональністю бізнес-дискурсу та його головною метою є досягнення порозуміння, згоди сторонами. Таким чином, функціонально-структурна специфіка мовленнєвих актів згоди / незгоди у діалогічному бізнес-дискурсі виявляється зумовленою його прагматикою – спрямованістю на кооперацію, регламентованістю та діалогічністю.

За результатами аналізу було встановлено, що мовленнєві акти згоди значно переважають у досліджуваному дискурсі над мовленнєвими актами незгоди – 76,77% у порівнянні з 23,23%, що пояснюється, на наш погляд, згаданою прагматичною орієнтацією такого дискурсу на згоду.

Функціонально мовленнєві акти згоди / незгоди у досліджуваному дискурсі виступали реакцією на попередню частину дискурсу (мовленнєвий, акт, хід), що мали різну спрямованість – пропозицію щодо дії, вираження судження з певного приводу або надання фактичної інформації. Відповідно до цього мовленнєві акти згоди / незгоди були такими, що а) спрямовані на виконання певної дії, наприклад:

A: We'd like you to keep us updated all the time.

B: It's hardly possible, I'm afraid. – незгода

б) на вираження погодження / непогодження із судженням, що виражено у попередній частині, як то:

A: We've carried out only two trials and I remember strange results from the last trial.

B: Yes, I admit that the first trial was a little disappointing. – згода

в) підтвердження / спростування наведеної фактичної інформації, наприклад:

A: Last decade we had a pay-rise from 75 to 98%.

B: That's right. – згода

У випадку, коли в інтеракції містилася пропозиція щодо виконання певних дій, було виділено такі найпоширеніші послідовності ініціальних та реактивних мовленнєвих актів згоди / незгоди, як:

– пропозиція – згода-схвалення, підтримка, що являє собою згоду щодо виконання певної дії / незгода-заперечення щодо виконання певної дії першою стороною або обома сторонами;

прохання – згода-дозвіл / незгода-заборона, тобто згода / незгода щодо виконання певної дії протилежною стороною обговорення;

– прохання – згода-обіцянка / незгода-відмова – згода / незгода виконати певну дію;

– пропозиція – згода-ратифікація / незгода-офіційна відмова, яка є офіційною згодою / незгодою, що регламентується протоколом ділових нарад та

має суворо регламентовану форму вираження. Цей вид згоди / незгоди дуже специфічний, являє собою лише формальну процедуру та виступає синтезом згоди / незгоди щодо виконання дії та згоди-підтвердження / незгоди-заперечення, адже затверджує / заперечує певні, раніше обговорені, дії.

Структурно, мовленнєві акти згоди / незгоди як акти, що реалізуються у репліці-реакції, як виявилось у ході дослідження, можуть виступати відповіддю на а) безпосередньо попередню репліку; б) репліку-стимул, що передує репліці згоди / незгоди опосередковано; в) частину дискурсу.

Найчастіше у досліджуваному дискурсі згода / незгода виникають як реакції на репліку-стимул, що їм безпосередньо передувала, наприклад:

A: *There is no other choice, we simply have to do something.*

B: *I really object to being charged for parking.* – незгода

У цьому прикладі репліка-реакція незгоди є відповіддю на пропозицію щодо певної дії, яка міститься у попередній репліці.

В інших випадках репліки згоди / незгоди являли собою реакцію на певну репліку, після якої були ще одна або декілька реплік інших співрозмовників, як то:

A: *Let's all get behind this decision and make sure we get all the staff on board as well.*

B: *Sounds like a plan.*

C: *Yeah, I'm glad we're all on the same page.* – згода

З наведеного прикладу видно, що репліка згоди виступає реакцією на першу репліку (А), опосередковану наступною (В).

Крім того, репліка згоди виступала реакцією на певну частину дискурсу (А, В, С), а не на окрему репліку, наприклад:

A: *So we can either swing by for you, or – we can decide – we'll call you.*

B: *...and we promise it'll be as soon as possible....*

C: *...hopefully, not later than next week.*

D: *Okay, that will work.* – згода

На наступному етапі дослідження було проаналізовано зв'язок реактивних реплік згоди / незгоди з попередніми репліками та описано структуру реактивних висловлювань згоди / незгоди у цьому контексті.

Так, було виявлено, що при вираженні згоди / незгоди міжпропозитивний зв'язок між репліками встановлювався відношеннями тотожності, при яких наступне висловлювання доповнювалося новими лексичними елементами, або навпаки, ці елементи втрачалися, наприклад:

A: *Of course, there are a lot of other factors to be considered, but anyway, patients come first.*

B: *Right, patients always come first.* – згода

Часто зв'язок був встановлений відношеннями екстенціональної міжпропозитивної еквівалентності, при якій у наступному мовленнєвому акті відбувається заміна певних слів або навіть цілої пропозиції, тобто смисл висловлювання залишається однаковим, але відбувається формальний перифраз, як то:

A: *We should try and deal with them anyway. Phil, it is a good thought.*

B: *I'm not sure that's a good idea.* – незгода

У деяких випадках в матеріалі дослідження мовленнєві акти згоди / незгоди реалізовувалися за допомогою комунікативів – однослівних та надслівних, наприклад:

A: *...And all this is not an easy issue.*

B: *That's right.* – згода

Крім того, реактивні висловлювання згоди / незгоди мали вільну форму вираження. Це означає, що міжпропозитивний зв'язок у цьому випадку переважно імпліцитний, тобто хоч реактивний мовленнєвий акт є прагматично сильно пов'язаним з ініціальним актом / ходом (ілокутивно вимушеним), на семантичному рівні він майже незалежний від попередніх висловлювань, наприклад:

A: *What we can offer you is just 800 thousand dollars.*

B: *I'm afraid it's just not acceptable.* – незгода

Хоч згадані способи зв'язку між ініціальною та реактивною реплікою були присутні при вираженні як згоди, так і незгоди, вони різняться кількісними показниками (див. Табл. 1).

Як видно із наведеної таблиці, мовленнєві акти згоди найчастіше виражаються через комунікатив згоди+повтор ініціального висловлювання (35,51%), а також через комунікатив згоди+перифраз ініціального висловлювання (30,20%). Значно рідше згода має вільну форму вираження або реалізується через комунікативи лише (23,20% та 22,86% відповідно). Найпоширенішим же засобом вираження незгоди у досліджу-

Таблиця 1

Кількісні показники способів вираження згоди / незгоди в бізнес-дискурсі

Спосіб вираження	Репліки згоди	Репліки незгоди
(Комунікатив) + повтор ініціального висловлювання (з додаванням слів)	87 МА (35,51%)	54 МА (24,22%)
(Комунікатив) + перифраз ініціального висловлювання	74 МА (30,20%)	44 МА (19,73%)
(Комунікатив) + вільна форма вираження	28 МА (11,43%)	90 МА (40,36%)
Комунікатив	56 МА (22,86%)	35 МА (15,69%)
Всього:	245 МА (100%)	223 МА (100%)

* МА – мовленнєві акти

ваному дискурсі виявилися структури комунікатив +вільна форма вираження (40,36%), рідше – комунікатив згоди+повтор ініціального висловлювання (24,22%), а також комунікатив згоди+перифраз ініціального висловлювання (19,73%).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, доведено, що реактивні мовленнєві акти згоди / незгоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі є інтеракційними та дуже тісно пов'язаними як функціонально, так і структурно із ініціальною частиною дискурсу (реплікою, висловлюванням). Прагматична спрямованість мовленнєвого акту згоди / незгоди цілком зумовлена прагматичною настановою ініціального акту / ходу.

Мовленнєві акти незгоди в бінарній опозиції зі згодою виявляються маркованими, адже

засоби їхнього вираження значно різноманітніші за засоби вираження згоди. Це пояснюється тим, що мовленнєві акти згоди в діалогічному бізнес-дискурсі є бажаними, очікуваними, що проявляється в експліцитності вираження цієї інтенції; тоді як незгода за своєю сутністю становить загрозу соціальному обличчю співрозмовника, порушує принципи Ввічливості та Кооперації, а тому її вираження вимагає максимальної елімінації потенційно негативного ефекту.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці класифікації інтенціональних смислів згоди / незгоди, визначенні впливу ступені інтенсивності, впевненості, емоційної забарвленості на вибір мовних засобів реалізації цих інтенцій, а також у детальному всебічному аналізі просодичних засобів реалізації згоди та незгоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ружникова О. М. Актуалізація висказуваний согласия в диалогическом дискурсе (на материале современного английского языка): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Архангельск, 2004. 19 с.
2. Храмченко Д. С. Функционально-прагматическая эволюция английского делового дискурса: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.04. М, 2014. 448 с.
3. Юмрукуз А. А. Категорія згоди у діалогічному дискурсі: інтеракційно-прагматична парадигма. Наукові записки. Серія: Філологія (мовознавство). 2016. Вип. 23. С. 164–168.